

CETA – TOXICKÁ OBCHODNÁ DOHODA

© Council of Canadians

ČO JE CETA?

CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement/ Komplexná hospodárska a obchodná dohoda) je dohoda, ktorá sa v súčasnosti pripravuje medzi EÚ a Kanadou. Reprezentuje „novú generáciu“ obchodných dohôd uzatváraných v prospech veľkých obchodných spoločností, ktoré vo svojich dôsledkoch podryvajú základy demokracie a porušujú naše základné práva.

CETA je zároveň „kostýmovou skúškou“ pre TTIP - obchodnú dohodu medzi EÚ a USA, ktorá v mnohých

európskych krajinách vyvolala vlnu hnevu a odporu. Schválenie CETA bude znamenať ustanovenie mechanizmu „korporátneho súdneho dvora“. Jeho prostredníctvom budú môcť americké korporácie, väčšina ktorých má svoje sídla aj v Kanade, žalovať naše vlády za nezrealizované zisky prostredníctvom súkromného súdneho systému.

CETA je podobne ako TTIP zmluvou v službách veľkých korporácií: ide v nej predovšetkým o to, aby verejné služby, regulácie a právny systém podliehali ich záujmom. Túto toxickú zmluvu preto musíme zastaviť.

Korporátne súdy, ktoré majú byť súčasťou dohody CETA, umožnia, aby korporácie žalovali európske vlády za akékoľvek politiky, ktoré budú mať dopad na ich zisky. Väčšina amerických korporácií v súčasnosti sídli aj v Kanade.

CETA závažne ohrozuje aj naše verejné služby. Je to vôbec prvá dohoda na úrovni EÚ, založená na princípe tzv. negatívneho zoznamu. Znamenalo by to, že by bolo možné sprivatizovať všetky verejné služby, ktoré vláda vyslovene nevyjme zo zoznamu.

CETA tiež ohrozuje regulácie – na základe tejto dohody dostanú veľké korporácie „skoré varovanie“ o potenciálnych zdravotných, sociálnych a environmentálnych reguláciách, takže proti nim budú môcť podniknúť kroky ešte predtým, než uzrú svetlo sveta.

PÄŤ ROKOV UTAJOVANIA

Keďže CETA dáva korporáciám možnosť ovládnuť veľkú časť našich práv a oklieštiť demokratické rozhodovanie, nečudo, že rokovania o nej – podobne ako rokovania o všetkých ďalších obchodných dohodách novej generácie – sa odohrávali za zavretými dverami.

Rokovania o CETA sa začali v roku 2009 a skončili v roku 2015 záverečnou slávnosťou v Ottawe. Počas tohto obdobia Európska komisia ani kanadská strana nikomu neumožnili, aby sa dostal k právne záväznému zneniu dohody.

Počas tohto obdobia nemohol do textu dohody nahliadnuť ani nik z poslancov a poslankyň Európskeho parlamentu či národných parlamentov. Mnoho členských štátov EÚ nesúhlasilo s konečným znením dohody. Rozsiahly a veľmi komplexný text dohody je v súčasnosti zverejnený on-line, jeho znenie je však už nemenné.

„KONIEC HRY PRE OCHRANU KLÍMY“

CETA je jednou z pák, ktoré sa využívajú na to, aby sa do Európy dostala nafta z dechtových pieskov, ktorej ťažba výrazne prispieva k znečisťovaniu životného prostredia. CETA sa využíva na podkopávanie Smernice európskeho parlamentu a rady o kvalite benzínu a naftových palív schválenej v roku 2009, ktorá má zabrániť používaniu znečisťujúcich palív a napomôcť splneniu záväzkov EÚ v oblasti ochrany proti klimatickej zmene. Výskumy ukazujú, že ťažba a rafinácia dechtových pieskov zvyšuje emisie skleníkových plynov

o 23% v porovnaní s bežne používanými fosílnymi palivami.¹

Kanada je centrom produkcie palív z dechtových pieskov. Ich ťažba oklieštuje práva domorodého obyvateľstva², ničí pralesy, odčerpáva obrovské množstvá vody a spôsobuje toxické zamorenie životného prostredia. V rokoch 2013 až 2015 vynaložila kanadská vláda 30 miliónov dolárov na lobovanie, aby Európska únia nezakázala vo svojom priestore používanie palív z dechtových pieskov.³ Výsledkom je oslabenie účinnosti Smernice o kvalite benzínu a naftových palív a otvorenie „stavidiel“ v prospech prílevu palív z dechtových pieskov do Európy.⁴

Ak vstúpi CETA do platnosti, boj proti klimatickej zmene nikdy nevyhráme. Povedané slovami renomovaného klimatického vedca z NASA, profesora Jamesa Hansena, ak sa budú dechtové piesky ťažiť v plánovanom rozsahu, bude to

znamenat „koniec hry“ pre ochranu klímy.⁵

OBČANIA A OBČIANKY EÚ UŽ RAZ Povedali CETA SVOJEJ „NIE“!

Viac než 3,4 milióna ľudí z celej Európy už raz odmietlo dohodu CETA podpisom Európskej občianskej iniciatívy proti TTIP a CETA. Európska komisia, ktorá rokuje o všetkých obchodných dohodách EÚ, však zámerne a nedemokraticky ignorovala požiadavku občanov a občianok Európskej únie.

„KORPORÁTNE SÚDY“

Obsahom dohody CETA je aj nebezpečný mechanizmus ISDS (Investor – State Dispute Settlement/ Dohoda o urovnávaní sporov medzi

investormi a štátmi), ktorý veľkým investorom a obchodným spoločnostiam dáva možnosť podať žaloby na štáty prostredníctvom súkromných súdov. Viac než 80% amerických korporácií pôsobiacich v EÚ sídli aj v Kanade. Znamená to, že prostredníctvom dohody CETA budú môcť využívať mechanizmus ISDS.⁶

Vzhľadom na to, ako CETA definuje „investíciu“, budú môcť korporácie podávať súdne žaloby na štáty aj za zisky, ktoré ešte reálne nezarobili. Týmto spôsobom mohla spoločnosť TransCanada žalovať vládu USA o 15 miliárd dolárov za projekt, do ktorého investovala iba 2 miliardy, lebo prezident Barack Obama v záujme ochrany pred klimatickou zmenou zastavil výstavbu ropovodu na transport palív z dechtových pieskov.

Európska komisia sa už raz pýtala verejnosti, či súhlasí so zavedením tohto kontroverzného súdneho mechanizmu. V zatiaľ najmasovejšej odpovedi na konzultácie iniciované Európskou komisiou až 97% percent opýtaných odpovedalo „nie“. Komisia však mechanizmus ISDS iba marketingovo premenovala, no jeho jadro, ktoré dáva veľkým investorom a korporáciám možnosť podávať žaloby na národné vlády, ak by demokratické politiky mali negatívny vplyv na ich zisky, zostáva rovnaké.

Ak sa prostredníctvom dohody CETA ustanoví mechanizmus korporátnych súdov, môžeme očakávať prípady podobné týmto:

» ISDS proti prenosu čistej energie: Lone Pine Resources Inc. žaluje vládu Kanady o 250 miliónov dolárov kvôli zákazu ťažby ropy a plynu z bridlíc (fracking). Spoločnosť Lone Pine ešte žiadnu ťažbu nezačala, no už sa súdi o svoje očakávané zisky.⁷

» ISDS proti verejným službám: Holandská poisťovacia spoločnosť Achmea (vlastník poisťovne Union) zažalovala Slovensko za porušenie bilaterálnej dohody o ochrane investícií, kvôli zákonu o obmedzení zisku zdravotných poisťovní. Spor, ktorý sa ťahá od roku 2008 stále nie je doriešený, v súčasnosti sa ním zaoberá Súdny dvor EÚ.⁸ Medzi tým však Achmea dosiahla aj to, že luxemburský súd Slovensku zablokoval 29,5 milióna eur v aktívach, ktoré tam má štát na účtoch.⁹

» ISDS proti ľudským právam: Skupina vodárenských spoločností žalovala Argentínu, keď sa štát počas krízy snažil zabezpečiť cenovo dostupnú vodu pre všetkých – v súlade s ľudskoprávnym záväzkom, ktorý sa týka práva na prístup k vode. I napriek tomu dostala Argentína v roku 2015 nariadené zaplatiť vodárenským spoločnostiam 405 miliónov dolárov.¹⁰

Organizácie občianskej spoločnosti aj akademické kruhy však odhalili cynizmus, skrytý za úsilím Komisie o „zmenu značky“ ISDS:

Nemecká sudcovská asociácia, najväčšie nemecké združenie sudcov/sudkýň a prokurátorov/prokurátoriek vo svojom vyhlásení konštatovalo, že: „...nevidí právny základ pre ustanovenie takejto súdnej inštitúcie, ani potrebu ju ustanoviť“ a že „vytváranie špeciálnych súdov pre určité typy súdnych prípadov je zlou cestou“.

David Schneiderman, právnik a profesor na University of Toronto: „Ak udelíme veľký okruh práv zahraničným investorom a ak ponecháme interpretáciu týchto práv na ich vlastných právnikov, je to chyba v systéme, ktorú nie je možné napraviť prostredníctvom „investičných“ súdov.“

Nezávislý expert OSN Alfred de Zayas, ktorý sa venuje rozvoju demokratického a spravodlivého medzinárodného poriadku: „ISDS sa nedá zreformovať, musí sa zrušiť.“

ÚTOK NA VEREJNÉ SLUŽBY

Kľúčovou črtou dohody CETA a iných obchodných dohôd novej generácie je, že chcú umožniť neobmedzenú privatizáciu verejných služieb a zároveň znemožniť ich opätovné zoštátnenie.¹¹

CETA navyše ako prvá dohoda ustanovuje princíp, na základe ktorého je možné privatizovať všetky verejné služby pokiaľ nie sú špecificky z privatizácie vyňaté – tzv. negatívny zoznam. Zároveň ustanovuje tzv. stabilizačný mechanizmus, na základe ktorého sa nebude možné vrátiť k stavu pred podpísaním dohody.

V septembri roku 2014 Zjazd odborových zväzov Veľkej Británie (TUC) zaujal voči dohode CETA odmietavé stanovisko. Uvádza sa v ňom, že Zjazd sa z princípu stavia proti tomu, aby zahraniční investori mohli využívať špeciálny systém súdov, keď budú mať pocit, že sú porušované ich práva. Na ochranu spotrebiteľov, pracujúcich alebo domácich investorov žiaden podobný mechanizmus nejestvuje.¹²

Európska konfederácia odborových zväzov (ETUC) a Kanadský odborový zjazd (CLC) tiež nesúhlasia s CETA. V spoločnom vyhlásení uvádzajú: „Podobne ako všetky súčasné obchodné dohody aj CETA oklieštuje priestor pre verejné politiky a obmedzuje vlády v ich snahe o poskytovanie služieb alebo zavádzanie regulácií vo verejnom záujme.“¹³

DEREGULÁCIA

Na základe dohody CETA budú môcť veľkí investori spochybníť pravidlá slúžiace na ochranu spoločnosti, zdravia a životného prostredia ešte skôr, než budú tieto pravidlá vytvorené. Navyše CETA je postavená tak, aby mohli veľkí investori nezvratne podkopať zásadné verejné regulácie.

„Fórum pre regulačnú spoluprácu“, ustanovené na základe CETA, sa má schádzať „aspoň raz ročne“ a viesť konzultácie „akýmkoľvek spôsobom“, aký EÚ a Kanada budú považovať za primeraný.¹⁴ Vplyv korporátnych lobistov v Kanade a EÚ je natoľko silný, že pravdepodobným výsledkom bude prevaha veľkých investorov na stretnutiach Fóra pre regulačnú spoluprácu a zároveň jeho prostredníctvom dostanú „skoré varovanie“ o pripravovaných regulačných pravidlách a tým aj možnosť, bez ohľadu na verejné blaho, zastaviť tie, ktoré by mohli mať dopad na ich budúce zisky.

V priebehu rokovaní o dohode CETA, a o podobných obchodných dohodách všeobecne, Kanada aj Európska komisia viac načúvali korporátnym lobistom než odborom, organizáciám občianskej spoločnosti alebo iným skupinám pracujúcim vo verejnom záujme. Vplyv korporácií na rozhodovanie Európskej komisie je taký silný, že dokonca vznikol termín „opačný lobing“ („reverse lobbying“), keď sa Európska komisia radí s veľkými investormi o smerovaní politík, ktoré vytvára.¹⁵

AKO MÔŽEME ZASTAVIŤ TENTO ŠPINAVÝ OBCHOD?

Od leta 2016 je dohoda CETA v ratifikačnom procese. Proces by mal byť trojstupňový – začať by sa mal v Rade EÚ, pokračovať v Európskom parlamente a jeho zavŕšením by malo byť hlasovanie v národných parlamentoch 28-ich členských krajín EÚ. Európska komisia sa však stavia proti tomu, aby sa o CETA hlasovalo na úrovni členských krajín a odmieta potvrdiť, či sa tento krok uskutoční.

DOHODU CETA VIEME A MUSÍME ZASTAVIŤ!

Čo môžete urobiť:

» Pridajte svoj podpis európskej občianskej petícii proti TTIP a CETA, ktorú doteraz podpísalo takmer 3,5 milióna ľudí (podpisový formulár tu: <https://stop-ttip.org/sign/>)

» vyzvite svojich poslancov/poslankyne v slovenskom a európskom parlamente, aby odmietli dohodu CETA (europoslancov-/poslankyne môžete priamo kontaktovať na stránke kampane Stop TTIP <https://stop-ttip.org/>)

» šírte informácie o toxickkej povahe dohody CETA – stiahnite si z internetu tento informačný leták

» pridajte sa k medzinárodným protestom proti TTIP a CETA

¹ *Two thirds of European oil refineries ready for tar sands imports*, EurActiv, 25. novembra 2015

² *Indigenous Environmental Network, Kanada*

³ *Revealed: Canadian government spent millions on secret tar sands advocacy*, The Guardian, 11. augusta 2015

⁴ *Tar sands alarm as US crude exports to Europe rise*, The Guardian, 8. decembra 2015

⁵ *Tar sands exploitation would mean game over for climate, warns leading scientist*, The Guardian, 19. mája 2013

⁶ *Tens of Thousands of U.S. Firms Would Obtain New Powers to Launch Investor-State Attacks Against European Policies via CETA and TTIP*, Public Citizen, 2014

⁷ *NAFTA challenge against fracking moratorium is 'fast-tracked'*, Council of Canadians, 4. februára 2015

⁸ *Spor s holandským vlastníkom Unionu smeruje pred Súdny dvor*, Trend, 10. mája 2016

⁹ *Slovak assets seized in dispute between state and Achmea*, The Slovak Spectator, 24. mája 2013

¹⁰ *Global Goals vs TTIP: Trading Human Rights for Profit*, New Internationalist, 7. októbra 2015

¹¹ Bližšie informácie obsahuje publikácia *Public Services Under Attack* organizácie War on Want (<http://www.waronwant.org>)

¹² *TUC CETA Briefing*, august 2015

¹³ Spoločné vyhlásenie o potrebných zmenách v znení CETA, ktoré vydala Európska konfederácia odborových zväzov a Kanadský odborový zjazd, 3. mája 2015

¹⁴ Konsolidované znenie dohody CETA, s. 177 – 179

¹⁵ *Caught in the act of reverse lobbying*, Corporate Europe Observatory, 6. decembra 2010

Infoleták pripravilo združenie Utopia podľa materiálu *CETA: the toxic EU-Canada trade deal* organizácie War on Want. Upravené.

Infoleták je dostupný na www.utopia.sk

Viac informácií na utopia@utopia.sk

www.facebook.com/skutopia

